

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОНТРОЛЬНО- НАДЗОРНЫХ ОРГАНОВ ПО ОХРАНЕ ЗЕМЕЛЬ Реминный В.И.

Проведен анализ изменений и дополнений в Земельный кодекс Украины, иных нормативных актов, регулирующих отношения в сфере использования и охраны земель. Рассмотрены меры воздействия, применяемые к нарушителям земельного законодательства в соответствии с КУпАП и УК Украины.

Ключевые слова: нарушение земельного законодательства, проект землеустройства.

SOME OF THE ISSUES OF CONTROL AND MONITORING BODIES FOR THE PROTECTION OF LAND Reminnyi V.I.

The analysis of changes and additions is conducted in ZKU and other normative legislative acts, and also the measures of application to the violators of the landed legislation of measures of influencing are considered accordingly KUpAP and KK of Ukraine.

Key words: violation of the landed legislation, project of organization of the use of land.

Надійшла до редакції 04.01.2012р.

УДК 343. 35

І. М. Чуб,
здобувач
при кафедрі кримінального права
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», м. Харків

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН

Стаття присвячена проблемі класифікації злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Ключові слова: класифікація злочинів, авторитет.

Проблема класифікації злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян упродовж всієї історії розвитку криміналь-

ного законодавства залишається дискусійною, що зумовлено її складністю. Питанням систематизації цих злочинів у своїх працях приділили увагу М. І. Бажанов, П. І. Гришаєв, П. Ф. Гри-

шанін, Ю. П. Дзюба, Л. В. Дорош, І. М. Залялова, В. Ф. Кириченко, В. І. Осадчий, Г. Ф. Поленов, В. В. Сташис [Див.:1,2,5,7,8] та багато інших фахівців. Ними пропонувались різні їх класифікації, але переважна більшість останніх ґрунтувалася на положеннях кримінального законодавства радянських часів. До того ж у різні роки до відповідних розділів кримінальних кодексів України (1922, 1927, 1960 та 2001 років) включалися неоднакові злочини, у зв'язку з чим теорією кримінального права так і не було вироблено єдиного погляду на їх систему. Що ж стосується сучасних підходів до поділу злочинів розділу XV Особливої частини КК на види, вважаємо, вони потребують уточнення.

У теорії кримінального права наводилося безліч різних класифікацій злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, але в межах статті всі їх неможливо розглянути й охарактеризувати, тому зупинімося лише на аналізі деяких підходів, запропонованих на підставі положень чинного КК України.

Так, І. М. Залялова всі злочини зазначеного розділу КК поділяє на 3 групи. Це злочини, що посягають на авторитет: (а) державних символів Української держави і суверенітету її права

(статті 338 і 339 КК); (б) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також будь-яких інших підприємств, установ та організацій (статті 340, 341, 354 – 360 КК); (в) працівників органів, які вони представляють, а значить, і авторитет цих органів (статті 342 – 353 КК) [5, с.20, 21]. Ця систематизація вбачається занадто загальною, оскільки до другої групи входять такі різні злочини, як, наприклад, захоплення державних або громадських будівель чи споруд (ст. 341 КК), примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК), підробка документів, печаток, штампів (ст. 358 КК). Цілком очевидно, що ці злочини мають різні безпосередні об'єкти, а їх належить віднести до різних груп.

Л. В. Дорош залежно від безпосереднього об'єкта розрізняє злочини: (1) у сфері використання державних символів (статті 338 і 339 КК); (2) пов'язані із перешкоджанням діяльності організацій та об'єднань громадян (статті 340 і 341 КК); (3) проти представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань (статті 342—353 КК); (4) у сфері використання документів і засобів отримання інформації (статті 357—360 КК); (5) інші – проти авторитету держави й діяльнос-

ті об'єднань громадян (статті 354–356 КК) [8, с. 430]. Запропоновану класифікацію вважаємо більш вдалою, але й вона викликає певні зауваження, оскільки остання, 5-та група, на відмінну від інших, має дещо узагальнюючий характер, бо не розкриває особливостей тих злочинів, що до неї входять.

Ю. П. Дзюба пропонує класифікувати злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян залежно від їх видового об'єкта. Це злочини, що посягають на відносини у сфері забезпечення: (1) нормального використання державних символів; (2) нормальної діяльності організацій та об'єднань громадян; (3) нормальної діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів і членів громадських формувань; (4) інформаційного – в управлінні в галузі документообігу; (5) забезпечення нормального використання ліній зв'язку і спеціальних засобів негласного отримання інформації; (6) встановленого порядку реалізації прав і дотримання обов'язків [2, с. 188 – 194].

В. І. Осадчий серед злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК, виділяє ті, що пов'язані з посяганням на законний порядок: (1) виконання представником влади і праців-

ником правоохоронного органу службових обов'язків, членом громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовцем – обов'язків щодо охорони громадського порядку як виду управлінської діяльності (статті 342, 343, 345, 347, 348 КК); (2) виконання державним діячем службових обов'язків чи громадським діячем громадської діяльності (статті 344, 346, 351 КК); (3) виконання службовою особою службових обов'язків чи громадянином – обов'язку громадського (статті 350, 352 КК); (4) здійснення громадянами своїх прав і свобод (статті 340, 341, 349, 354, 355, 356 КК); (5) користування документами, печатками, штампамі, технічними засобами (статті 357 – 360 КК); (6) використання державних символів, владних повноважень, звань службової особи (статті 338, 339, 353 КК) [12, с. 96 – 99].

Наведені класифікації розглядуваних злочинів заслуговують на увагу, але викликають певні зауваженнями.

Перш за все викликає сумніви закріплення у цьому розділі КК таких злочинів, як незаконне перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК) та умисне пошкодження ліній зв'язку (ст. 360 КК). На

наше переконання, безпосередні об'єкти досліджуваних злочинів не є однорідними з об'єктами інших злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК. Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 340 КК, виступають відносини, що забезпечують дотримання конституційних прав та свобод людини і громадянина. Як зазначає І. О. Зінченко, основним таким об'єктом даного злочину «є суспільні відносини, які забезпечують конституційне право громадян на мирну участь у зборах, мітингах, походах і демонстрації». У свою чергу, діяльність органів влади й органів місцевого самоврядування, що зобов'язані забезпечити реалізацію вказаного права громадян на збори, мітинги й демонстрації, на думку дослідниці, виступає додатковим безпосереднім об'єктом [6, с. 127, 128]. Ось чому, гадаємо, слід визнати, що безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 340 КК, є однорідним з безпосередніми об'єктами злочинів, закріпленими у розділі V Особливої частини КК «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина», які посягають на основні конституційні права громадян. А тому, як на це вже не раз справедливо зверталась увага в науці кримінального права [9, с. 398

– 407], розміщення його серед злочинів розділу XV Особливої частини КК навряд чи є обґрунтованим, оскільки таке його розташування не узгоджується з правилами побудови Особливої частини КК.

Зі схожої позиції виходять і деякі зарубіжні законодавства, які йдуть шляхом розміщення статей, у яких передбачається відповідальність за перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій, саме в тих розділах КК, де зосереджені злочини, що посягають на конституційні права та свободи людини та громадянина (наприклад, ст. 149 КК Російської Федерації, ст. 196 КК Республіки Беларусь, ст. 161 КК Грузії, ст. 163 КК Республіки Вірменія). У той же час, приміром, ст. 76² КК Естонії, в якій передбачено відповідальність за протидію проведенню публічного зібрання, організованого в законному порядку, закріплена в розділі «Злочини проти держави»; ст. 260 КК Польщі, де встановлено відповідальність за протидію законному зібранню, міститься в розділі «Злочини проти публічного порядку», що цілком логічно, оскільки в ній ідеться про будь-які публічні заходи, а не тільки про ті, які є формами безпосередньої демократії (мітинги, демонстрації тощо).

Певні зауваження можна висловити і щодо розташування ст. 360 КК України, що встановляє відповідальність за умисне пошкодження ліній зв'язку, яка знаходиться в розглядуваному розділі «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян». Справа в тому, що в чинному КК України передбачено ще одну норму, яка встановлює кримінальну відповідальність за схоже діяння – за умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194¹ КК). Але вона чомусь розміщена в іншому розділі Особливої частини КК – «Злочини проти власності». Такий різний підхід до розташування цих 2-х статей, які встановлюють відповідальність за посягання на засоби забезпечення електричною енергією та зв'язком, на думку науковців, суперечить вимогам законодавчої техніки.

Наприклад, О. П. Дячкін вважає, що ці злочини мають однаковий об'єкт – безпека й нормальне функціонування об'єктів електроенергетики або зв'язку. Як зауважує О. П. Дячкін, закріплення їх у різних розділах Особливої частини КК є необґрунтованим і суперечить таким принципам криміналізації, як принцип суспільної небезпечності, системно-правової несуперечливості і повноти складу

[3, с. 8, 9]. Виходячи з того, що функціонування об'єктів електроенергетики та зв'язку покликане задовольняти інтереси й потреби, насамперед, суспільства (його громадян), а також враховуючи, що кримінально-правова охорона цих об'єктів забезпечує в основному безпеку невизначеного кола осіб і правоохоронюваних інтересів, цей учений визнає безпеку функціонування вказаних об'єктів як складову частину безпеки громадської. На підставі цього науковець пропонує закріпити зазначені норми у Розділі IX «Злочини проти громадської безпеки» [4, с. 48, 49].

Але з наведеною точкою зору важко погодитись. Аналіз науково-практичних джерел свідчить, що в переважній більшості об'єктом злочину, передбаченого ст. 360 КК, визнається: а) нормальна робота ліній зв'язку, що гарантує діяльність підприємств, установ та організацій; б) установлений порядок забезпечення інформаційного обміну за допомогою засобів електричного зв'язку [11, с. 898 – 900]; в) суспільні відносини, які забезпечують такий обмін за допомогою цих засобів [7, с. 940]. Отже, пошкодження ліній зв'язку, завдаючи шкоду відносинам власності, в першу чергу перешкоджає нормальному функціонуванню телекомунікаційних

мереж і наданню телекомунікаційних послуг. А тому вважаємо, що цей злочин є однорідним із тими, що закріплені в розділі XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку». Пропонуємо його перенести до цього розділу Особливої частини КК.

З урахуванням викладеного вбачається можливим систематизувати всі злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян залежно від їх видового об'єкта, під яким у юридичній науковій літературі розуміється частина родового об'єкта, що об'єднує в межах останнього групу близьких між собою суспільних відносин, як це зазначено в енциклопедії кримінального права [13, с. 147].

По-перше, ставлення до символів державного суверенітету віддзеркалює зрілість нації й держави, ціннісні, ідеологічні та геополітичні пріоритети суспільства, виступає чітким індикатором рівня національної свідомості. Державна символіка уособлює й символізує державний суверенітет, верховенство і незалежність влади в країні, а тому гідне й шанобливе поводження з державними символами є запорукою високого авторитету країни у світі [10, с. 296 – 301]. Саме

тому недотримання офіційного режиму використання державних символів (ст. 339 КК) або зневажливе ставлення до них (ст. 338 КК) принижує честь, гідність і суверенітет країни. На підставі цього передбачені у статтях 338 і 339 КК злочини можна віднести до групи тих, що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку застосування державної символіки.

По-друге, з огляду на характер посягань, змістом яких є протиправний вплив на законну діяльність представників влади, працівників правоохоронних органів і членів громадських формувань, злочини, передбачені статтями 342 – 352 КК, доречно об'єднати в одну групу, оскільки вони посягають на відносини у сфері забезпечення діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань. Ураховуючи, що захоплення державних або громадських будівель чи споруд призводить до порушення нормальної роботи підприємств, установ та організацій, які забезпечують діяльність органів влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, злочин, передбачений ст. 341 КК, теж можна віднести до цієї групи деліктів.

По-третє, згідно з Рішенням Конституційного Суду № 12-рп/2011 у справі за конституційним

поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Конституції України», використання засобів для негласного отримання інформації повинно відбуватися виключно у відповідному процесуальному порядку особами або підрозділами, уповноваженими здійснювати оперативно-розшукову діяльність, перелік яких наведено в ч. 1 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Звідси можна зробити висновок, що застосування спеціальних технічних засобів отримання інформації є окремим, самостійним видом владних повноважень, якими наділяються правоохоронні органи на підставі й у порядку, встановленими у законі. Ось чому вбачається виправданим об'єднати в одну групу злочини, передбачені статтями 353 і 359 КК, як такі, що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку наділення владними повноваженнями.

По-четверте, згідно зі статтями 13 і 14 Цивільного кодексу України цивільні права й обов'язки здійснюються й виконуються в межах і в порядку, встановлених договором або цивільним законодавством. При реалізації своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших, вона також не може бути примушена до дій, учинення

яких не є обов'язковим для неї. Зважаючи на це, можемо констатувати, що інтегративними рисами злочинів, передбачених статтями 354 – 356 КК, є те, що вони посягають на відносини у сфері забезпечення порядку реалізації прав та виконання обов'язків.

По-п'яте, в літературних юридичних джерелах відзначається, що предмет злочину нерозривно пов'язаний з його об'єктом, а інколи навіть співпадає з предметом суспільних відносин як об'єктом злочину [1, с. 273 – 275]. Оскільки делікти, передбачені в статтях 357 і 358 КК, мають однакові предмети злочинів, якими виступають офіційні документи, штампи, печатки, видається слушною точка зору Ю. П. Дзюби щодо того, що ці злочини мають схожі безпосередні об'єкти, а тому їх можна об'єднати в одну групу [2, с. 188 – 194]. Це злочини, що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку використання з офіційних документів, печаток, штампів.

Таким чином, видовими об'єктами злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян виступають відносини у сфері забезпечення порядку: 1) застосування державної символіки, 2) діяльності представників

лади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань, 3) наділення владними повноваженнями, 4) реалізації прав і виконання обов'язків, 5) використання з офіційних документів, печаток, штампів.

Список літератури: 1. Дзюба Ю. П. Предмет злочину як ознака складу злочину: методологічні аспекти дослідження / Ю. П. Дзюба // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2009. – № 1(14). – С. 273 – 275. 2. Дзюба Ю. П. До питання про систему злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян у чинному КК України / Ю. П. Дзюба // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2005. – № 1 (56). – С. 188–194. 3. Дячкін О. П. Кримінально-правова охорона об'єктів електроенергетики та зв'язку: автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук / О. П. Дячкін. – Дніпропетровськ, 2009. – 20 с. 4. Дячкін О. П. Кримінальна відповідальність за посягання на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання: моногр. / О. П. Дячкін. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2007. – 116 с. 5. Залялова І. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Залялова Ірина Миколаївна. – Донецьк, 2006. – 183 с. 6. Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина / Аналіз законодавства і судової практики: моногр. / І. О. Зінченко – Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 320 с. 7. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2006. – 1184 с. 8. Кримінальне право України: Особ. ч.: підруч. – [4-те вид., переробл. і доп.] / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х.: Право, 2010. – 608 с. 9. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): моногр. / С. Я. Лихова. – К.: Київ. ун-т, 2006. – 573 с. 10. Мамонтова Е. В. Державна символіка як універсальна норма офіційної комунікації: зовнішньополітичний аспект / Е. В. Мамонтова // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. Харків. регіон. ін-т держ. управління НАДУ при Президентіві України. – 2009. – № 2(36). – С.296 – 301. 11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – [4-е вид., перероб. та доп.] / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 1184 с. 12. Осадчий В. І. Об'єкт і система злочинів, передбачених розділом XV КК України / В. І. Осадчий // Право України, 2004. – № 2. – С. 96 – 99. 13. Енциклопедія уголовного права. [Т.4. Состав преступления]. – СПб.: Изд. проф. Малинина, 2005. – 799 с.

**СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРЕСТУПЛЕНЬ ПРОТИВ АВТОРИТЕТА
ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ, ОРГАНОВ МЕСТНОГО
САМОУПРАВЛЕНИЯ И ОБЪЕДИНЕНИЙ ГРАЖДАН**

Чуб И. Н.

Статья посвящена проблеме классификации преступлений против авторитета органов государственной власти, органов местного самоуправления и объединений граждан

Ключевые слова: классификация преступлений, авторитет.

**THE SYSTEM OF CRIMES AGAINST THE AUTHORITY
OF STATE POWER, LOCAL GOVERNMENTS AND CITIZENS' ASSOCIATIONS**

Chub I. N.

Article is devoted to the classification of crimes against auto-toriteta government bodies, local authorities and citizens' associations

Key words: classification of crimes, authority.

Надійшла до редакції 15.12. 2011 р.